

KORKEIMMAN HALLINTO-OIKEUDEN PÄÄTÖS

Antopäivä 1 (19)
18.10.2007
Taltionumero
2675
Diaarinumero
1568/1/06

Asia Lunastuslupaa koskeva valitus

Valittajat Monica Järvinen, Espoo, sekä Tom Järvinen ja Kim Järvinen, Helsinki

Päätös, josta valitetaan

Ympäristöministeriön päätös 6.4.2006 n:o YM5/5734/2006

Asian aikaisempi käsittely

Uudenmaan ympäristökeskus on hakenut ympäristöministeriöltä lunastuslupaa hakemuksen karttaliitteeseen merkityn alueen hankkimiseksi valtiolle luonnonsuojelutarkoituksiin.

Ympäristöministeriö on valituksenalaisella päätöksellään antanut luvan lunastaa valtiolle luonnonsuojelutarkoituksiin päätöksen liitteenä olevaan karttaan punaisella viivalla merkityn, pinta-alaltaan noin 278 hehtaarin suuruisen määräalan Espoon kaupungin Velskolan kylässä sijaitsevista tilasta Järvnäs RN:o 3:29.

Ministeriö on perustellut päätöstään seuraavasti:

Lunastettava alue kuuluu kokonaisuudessaan valtioneuvoston 20.8.1998 hyväksymään Natura 2000 -verkoston Suomen ehdotukseen (kohde: FI0100040 Nuuksio). Valtioneuvoston päätöksen mukaan alueen suojelun toteuttamistapa on luonnonsuojelulaki. Euroopan komissio on päätöksellään 13.1.2005 hyväksynyt Suomen ehdotuksen boreaalisen vyöhykkeen luonnonmaantieteellisellä alueella olevista yhteisön tärkeinä pitämistä alueista (SCI-alueista), joihin muun ohella Nuuksion Natura

2000 -alue sisältyy. Natura 2000 -verkostoon sisällytetyillä alueilla on toteutettava suojelutavoitteita vastaava suojelu mahdollisimman nopeasti ja viimeistään kuudessa vuodessa siitä, kun komissio tai neuvosto on hyväksynyt alueen yhteisön tärkeänä pitämäksi alueeksi.

Valtaosa lunastettavasta alueesta sisältyy myös valtakunnallisen rantojensuojeluohjelman kohteeseen 4: Espoon järviolue, josta valtioneuvosto on tehnyt periaatepäätöksen 20.12.1990. Lisäksi alueet on kokonaisuudessaan osoitettu luonnonsuojelualueiksi Uudenmaan maakuntavaltuuston 14.12.2004 hyväksymässä Uudenmaan maakuntakaavassa.

Nuuksion alue muodostaa eteläisimmän Suomen laajimman ja merkittävimmän metsäluonnon suojelukokonaisuuden. Sen rajoituksia on selvitetty maakuntakaavoituksen, kuntien yleiskaavoituksen sekä Natura 2000 -verkoston valmistelun yhteydessä. Suojeltavaksi tarkoitettun Nuuksion alueen kokonaispinta-ala on noin 5 640 hehtaaria. Valtaosa tästä sisältyy olemassa olevan Nuuksion kansallispuiston alueisiin. Jotta Nuuksion kansallispuisto lopullisessa laajuudessaan muodostaisi sekä suojelun kannalta että myös toiminnallisesti riittävän laajan ja yhtenäisen kokonaisuuden, on suojelu muidenkin alueiden osalta tarpeen pääsääntöisesti toteuttaa hankkimalla alueet valtion omistukseen ja liittää ne kansallispuistoon.

Lunastettava alue on merkittävä osa sitä suojelukokonaisuutta, jolla Nuuksion kansallispuiston lopullinen laajuus voidaan saavuttaa. Olemassa oleva kansallispuisto ympäröi käytännössä aluetta. Entisen tilan Övergård RN:o 3:17 alueesta, josta lunastuksen kohteena oleva tila on lohkotu, on jo hankittu noin 270 hehtaaria vapaaehtoisella kaupalla valtiolle.

Lunastuksen kohteena oleva alue sijaitsee Nuuksion järviylängön ydinalueella. Siihen kuuluu osia neljästä alueen keskeisestä järvestä. Ne ovat kirkasvetisiä ja rannoiltaan pääosin rakentamattomia. Alue on pinnanmuodostukseltaan ja luonnonoloiltaan vaihtelevaa. Kallioiden rikkomat kuivahkon ja kuivan kankaan männiköt ovat metsäkuvassa vallitsevia. Kallioiden välissä on reheviä korpijuotteja. Metsien puusto on suurelta osin iäkästä, paikoin yli sata vuotta vanhaa. Alueella on tehty hakkuita, mutta niillä ei kuitenkaan ole merkittävästi heikennetty alueen suojeluarvoja. Hakkuut ovat muuttaneet metsäkuvaa eniten Vääräjärven, Urjan ja Kattilajärven välisellä kannaksella, joka tästä huolimatta on olennainen osa järviylängöä ja tärkeä alueen yhtenäisyyden kannalta.

Natura 2000 -verkostoon liittyen lunastettavalla alueella esiintyy seuraavia luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasvillisuuden suojelusta annetun neuvoston direktiivin (92/43/ETY), niin sanotun luontodirektiivin, liitteen I mukaisia suojeltavia luontotyyppejä: karut kirkasvetiset järvet (3110), vaihettumissuot ja rantasuot (7140), kasvi- peitteiset silikaattikalliot (8220), boreaaliset luonnonmetsät* (9010) sekä puustoiset suot* (91D0). Alue on myös luontodirektiivin liitteen II lajin, liito-oravan, elinpiiriä.

Valtioneuvosto on 2.6.2005 tehnyt päätöksen Nuuksion alueen ilmoittamisesta Euroopan komissiolle myös luonnonvaraisten lintujen suojelusta annetun neuvoston direktiivin (709/409/ETY), niin sanotun lintudirektiivin, mukaiseksi erityissuojelualueeksi, SPA-alueeksi. Kansallispuistolla ja siihen liitettäviksi tarkoitetuilla alueilla on erityistä merkitystä varsinkin metsissä elävien lintulajien, kuten metsäkanalintujen sekä useiden pöllö- ja tikkalajien suojelun kannalta. Lunastuksen kohteena olevalla alueella tavataan säännöllisesti lintudirektiivin liitteen I mukaisista lajeista muun muassa metso, pyy, palokärki ja kehrääjä.

Lunastettavan alueen suojelemisesta on ennen lunastukseen ryhtymistä neuvoteltu maanomistajien kanssa siten kuin luonnonsuojelulain 52 §:n 3 momentissa on edellytetty. Kun alue on tarkoitus liittää osaksi Nuuksion kansallispuistoa, se edellyttää alueen hankkimista valtion omistukseen. Tämä ei ole ollut mahdollista käydyistä neuvotteluista huolimatta. Tästä johtuen alueen suojelu on tarpeen toteuttaa lunastamalla hakemuksen kohteena oleva alue valtion omistukseen liitettäväksi osaksi Nuuksion kansallispuistoa.

Lunastettava alue täyttää luonnonsuojelulain 10 §:n 2 momentin yleiset edellytykset luonnonsuojelualueen perustamiseksi. Alueista maksettavista korvauksista samoin kuin niihin kohdistuvista erityisistä oikeuksista päätetään lunastustoimituksessa. Lunastusluvan hakemiseen liittyvät valmistelevat toimenpiteet on suoritettu siten kuin lunastuslaissa säädetään.

Lunastettava alue sisältyy Euroopan yhteisön komission hyväksymään Natura 2000 -verkostoon. Asian vireilläolo Euroopan yhteisöjen tuomioistuimessa ei muodosta oikeudellista estettä päätöksen kansalliselle toimeenpanolle eikä liioin lunastuksen edellytysten arvioinnille luonnonsuojelualueen perustamisen kannalta.

Sovellettuina oikeusohjeina ministeriö on maininnut luonnonsuojelulain 52 §:n 2 momentin (553/2004) ja 77 §:n 1 momentin.

Käsittely korkeimmassa hallinto-oikeudessa

Monica, Tom ja Kim Järvinen ovat valituksessaan vaatineet, että ympäristöministeriön päätös kumotaan. Lisäksi Järviset ovat vaatineet, että korkein hallinto-oikeus toimittaa tilalla katselmuksen.

Vaatimustensa perusteina Järviset ovat esittäneet muun ohella, että he ovat keskustelleet Uudenmaan ympäristökeskuksen kanssa lunastettavaksi tarkoitetun maa-alueen ostamisesta luonnonsuojelutarkoituksiin vapaaehtoisella kaupalla tai sen suojelemisesta yksityisenä luonnonsuojelualueena. Neuvotteluissa ei ole vielä päästy yhteisymmärrykseen. Ympäristökeskuksen ja Metsähallituksen todellisena tarkoituksena ei ole ollut tulokseen pääseminen vapaaehtoisten keinojen kautta, vaan ne ovat neuvottelleet muodon vuoksi. Metsähallitus esimerkiksi tarjosi lunastettavan alueen vastikkeeksi maata, jonka omistusoikeudesta oli vireillä riita valtion ja kolmannen tahon välillä. Vaihtomaan koko oli noin kymmenesosa lunastettavasta alueesta.

Lunastukselle ei tässä tapauksessa ole laissa säädettyjä edellytyksiä, koska lunastuksen tarkoitus voidaan yhtä sopivasti saavuttaa sillä, että alue hankitaan valtion hallintaan vapaaehtoisella oikeustoimella tai suojellaan luonnonsuojelulain 24 §:n mukaisesti perustamalla alueen osalle luonnonsuojelualue yksityisen maanomistajan hakemuksesta. Järviset ovat koko lunastusprosessin ajan olleet valmiita jättämään ympäristökeskukselle hakemuksen, jonka perusteella alueen osalle voidaan perustaa yksityinen luonnonsuojelualue.

Lunastuslupahakemuksessa ei ole esitetty selvitystä, jonka nojalla olisi pystytty arvioimaan lunastuksen tarpeellisuus tai lunastusoikeuden edellytysten olemassaolo. Ministeriön päätökseen ei sisälly intressiverailua. Lunastuksesta aiheutuvia haittoja olisi voitu olennaisesti vähentää rajaamalla lunastettava alue tarkemmin. Lunastuslupan hakija tai ministeriö eivät ole ottaneet huomioon Järvisen lausunnossaan 19.12.2005 tekemää, alueen rajaamista koskevaa ehdotusta. Hakemuksessa ei ole esitetty luonnontieteellistä tai muutakaan selvitystä alueella olevista, lunastuksen tarpeen aiheuttavista luonnonarvoista. Käytännössä hakemuksen perusteena on pelkästään alueen kuuluminen Natura 2000-verkostoon, ja lunastuslupa on myönnetty tuolla perusteella.

Suojelun toteuttamisen keinoja on tarkasteltava kunkin Natura 2000 -alueen osalta erikseen. Lunastamisen on oltava noista keinoista viimeisin.

Korkein hallinto-oikeus hyväksyi valtioneuvoston päätöksen Suomen Natura 2000 -ehdotuksesta lailliseksi ja luontodirektiivin mukaiseksi, vaikka direktiivin liitteen III mukaisia valintakriteereitä ei ollut noudatettu ehdotettavia alueita valittaessa. Direktiivin vastainen menettely alueita valittaessa johtui osaksi siitä, ettei liitteen III mukaisia valintakriteereitä ole edes muodollisesti täytäntöönpantu. Suomen nykyinen täytäntöönpanomalli on Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisujen C-371/98 ja C-6/04 vastainen. Korkeimman hallinto-oikeuden Natura-päätöksissään käyttämä viittaus luonnonsuojelulain 64 §:ään on merkityksetön tässä suhteessa, koska pykälässä ei säädetä valintakriteereistä.

Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen edellä mainituista ratkaisuista seuraa, että luontodirektiivin liitteen III mukaisia valintakriteereitä on noudatettava tiukasti ja että noilla kriteereillä on oikeudellinen merkitys myös liitteessä mainitussa 1. vaiheessa. Kysymys ei ole valmistelevasta tietojen keräämislistasta, vaan oikeudellisesti merkityksellisestä valintaprosessista, jolle on sanotussa direktiivin liitteessä määritelty sitovat kriteerit. Koska noita kriteereitä ei ole Suomessa noudatettu yleisesti eikä kysymyksessä olevan alueen osalta erityisesti, korostuu viranomaisen velvollisuus näyttää toteen Natura 2000 -luontoarvojen sijainti alueella ja luontoarvojen merkityksestä tehdyt alue- ja tilakohtaiset sekä valtakunnalliset arviot, jotta lunastaminen voisi tulla kysymykseen Natura 2000 -perusteella. Muutoin alueen luontoarvoja ei ole direktiivissä edellytetyllä tavalla selvitetty ja arvioitu missään vaiheessa.

Viimeistään nyt ympäristökeskuksen tulee esittää:

- 1) missä kysymyksessä olevalla alueella sijaitsevat luontotyytit ja lajit, joiden perusteella alue on sisällytetty Natura 2000 -verkostoon;
- 2) miten merkittäviä nuo luontotyytit ja lajit ovat valtakunnallisesti ja kysymyksessä olevalla Natura-alueella ja mihin selvityksiin arviot niiden merkittävyyydestä perustuvat.

Pelkästään se, että alue kuuluu Natura 2000 -verkostoon, ei voi olla perusteena alueen lunastamiselle valtiolle ilman eri toteuttamiskeinojen kattavaa selvittämistä sekä alueen luontoarvojen selvittämistä ja arviointia suhteessa koko Natura-alueeseen ja koko Natura 2000 -verkostoon.

Valtioneuvoston päätöksessä 20.8.1998 ja ympäristöministeriön sittemmin valitusmenettelyssä antamissa lausunnoissa on korostettu, ettei kaikista Natura-alueista muodosteta lunastamalla luonnonsuojelualueita, jos suojelun tavoitteet voidaan muutoinkin turvata. Alueen muodostaminen lunastamalla luonnonsuojelualueeksi edellyttää erityisen voimakkaan suojeluintressin olemassaoloa ja sen kiistatonta toteennäyttämistä. Sama koskee luonnonsuojeluohjelmien toteuttamista.

Tässä tapauksessa lunastusmenettely on käynnistetty ilman, että maanomistajan kanssa on neuvoteltu suojelun kannalta tarpeellisista toimenpiteistä.

Lunastuksen yhteydessä ei ole arvioitu alueen luontoarvoja. Lunastuslupahakemuksessa olevaa toteamusta, jonka mukaan ympäristökeskuksen edustajat ovat käyneet alueella tarkastamassa sen suojeluarvot, ei voida pitää riittävänä. Lunastusperusteiden tulee olla mahdollisimman selkeät, perustellut ja tarkoin harkitut. Kun luonnontieteellinen kuvaus laji- ja muista havainnoista puuttuu, ilmoitusta yksipuolisesta käynnistä paikan päällä ei voida pitää perusteena lunastuslupan myöntämiselle.

Asianosaiset eivät ole saaneet tietoa edellä mainitusta tarkastuskäynnistä. Ympäristökeskuksen toimintatapa ei ole lunastuslain, luonnonsuojelulain eikä hyvän hallinnon periaatteiden mukainen. Maanomistajille olisi tullut varata mahdollisuus olla läsnä tarkastusta tehtäessä ja tuoda oma asiantuntemuksensa mukaan asian selvittämiseen. Lisäksi olisi tullut laatia pöytäkirja tai muu selvitys, jossa olisi esitetty luonnontieteelliset perusteet ja arviot alueesta. Tällä tavalla maanomistajille olisi varattu mahdollisuus saada asianmukainen tieto lunastuksen perusteesta. Lunastuslupahakemuksessa ja ministeriön päätöksessä on näin ollen rikottu valtioneuvoston päätökseenkin kirjattuja periaatteita.

Lunastuslupahakemuksessa on viitattu koko Nuuksion Natura-alueella esiintyviin luontoarvoihin, vaikka kaikki noista luontoarvoista eivät voi esiintyä lunastettavaksi tarkoitetulla alueella. Luontoarvot on arvioitava lunastushetken tilanteen mukaisesti.

Ministeriön päätöksessä ei ole mainittu, mitä luontoarvoja tai erityisiä suojeltavia lajeja lunastettavalla alueella esiintyy ja miten merkittäviä esiintymät ovat koko alueella tai yleisesti Natura 2000 -verkoston osana. Päätöksessä on ainoastaan lueteltu direktiivissä mainittuja lajeja ja luontotyypppejä. Päätöksestä ei myöskään ilmene, mihin perustuu ministeriön kanta, jonka mukaan alueella esiintyvät säännöllisesti muun muassa metso, pyy, palokärki ja kehrääjä. Liito-oravan elinpiirin sijainnista ei ole selvitystä. Päätöksen perusteluissa on useita epämääräisiä ilmaisuja, joiden luonnontieteellistä todenperäisyyttä ei ole osoitettu ja joiden oikeellisuutta ei näin ollen voida tarkastaa.

Euroopan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa on vireillä kanne, joka koskee lunastuksen kohteena olevan tilan kuulumista Natura 2000 -verkostoon. Näin ollen on ennen aikaista ja Järvisten oikeusturvan kannalta kestäväntöntä lunastaa alue valtiolle sillä perusteella, että alue on osa tuota verkostoa.

Natura-alueen suojeluarvot voidaan tehokkaasti turvata ilman, että alue liitetään kansallispuistoon. Lunastuspäätöksen valmisteluprosessi on alkanut väärin perustein, koska ympäristökeskus on valmistellut asiaa pitäen ainoana vaihtoehtona alueen hankkimista valtiolle omistusoikeudella. Tähän ovat ilmeisesti syynä ainoastaan ympäristökeskuksen voimakkaat pyrkimykset saada alue liitetyksi Nuuksion kansallispuistoon. Alueen mahdollista liittämistä kansallispuistoon ei voida pitää perusteena alueen lunastamiselle. Lunastuksen perusteena ei voida myöskään pitää sitä, että voidaan saavuttaa kansallispuiston lopullinen laajuus.

Lunastettavaan tilan osaan sisältyy pienten järvien välisiä metsäkannaksia, joilla ei ole merkitystä rantojensuojelulle. Rantojensuojeluohjelma on tältä osin jopa omien tavoitteidensa vastaisesti ulotettu tilan alueella normaaliin metsämaastoon. Perusteena tällekin on ilmeisesti edellä mainittu tavoite saada alue liitetyksi kansallispuistoon. Rantojensuojeluohjelmaa ei voida asiallisesti pitää lunastusperusteena tässä tapauksessa loukkaamatta maanomistajien omaisuudensuojaa. Luonnonsuojelulaissa säädettyjä lunastusoikeuksia on tulkittava perustuslaissa säädetty omaisuudensuoja säilyttäen.

Katselmus on tarpeen lunastuksen perusteiden olemassaolon arvioimiseksi.

Ympäristöministeriö on valituksen johdosta antamassaan lausunnossa esittänyt, että valitus hylätään. Ministeriö on lausunut muun ohella, ettei valtioneuvoston ja korkeimman hallinto-oikeuden Suomen Natura 2000 -verkostoehdotusta koskevien päätösten laillisuuden tutkiminen liity valituksenalaiseen päätökseen, vaan kysymys on luonnonsuojelulain mukaisen lunastusluvan edellytysten tutkimisesta. Natura 2000 -alueiden valinnassa on noudatettu luontodirektiivin liitteen III mukaisia valintakriteereitä.

Euroopan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on 22.6.2006 jättänyt valituksessa mainitun kanteen tutkimatta.

Edellytykset kysymyksessä olevan aluekokonaisuuden muodostamiselle luonnonsuojelualueeksi ovat luonnonsuojelulain 10 ja 52 §:n mukaan olemassa. Edellytyksiä harkittaessa sovelletaan luonnonsuojelulain 52 §:n erityisen lunastusperusteen, ei lunastuslain 4 §:n yleisen lunastusperusteen sisältävää säännöstä. Yleisen lunastuslain säännöksiä sovelletaan asiassa ainoastaan menettelyn osalta.

Lunastuksen peruste kysymyksessä olevassa tapauksessa on luonnonsuojelulain 52 §:n 1 momentissa. Lunastettava alue kuuluu kokonaisuudessaan Suomen Natura 2000 -verkoston kohteeseen FI0100040 Nuuksio, jonka suojelun toteutustapa valtioneuvoston lainvoimaisissa Natura 2000 -verkostoehdotusta koskevissa päätöksissä on luonnonsuojelulaki. Alue kuuluu suurimmalta osaltaan valtioneuvoston periaatepäätöksen 20.12.1990 valtakunnallisesta rantojensuojeluohjelmasta kohteeseen Espoon järviolue. Lisäksi lunastettava alue kuuluu niihin yksityismaihin, joista Nuuksion kansallispuiston perustamista koskevan hallituksen esityksen perusteluissa (HE 111/1993 vp) on todettu muun muassa seuraavaa: "Kansallispuiston perustamisen jälkeen jää Nuuksion järviylängön maisemallisesti ja luontonsa puolesta arvokkaimpaan ydinosaan luetta- vien yksityismaiden suojelu edelleen ratkaisematta. Niistä suurin osa, ennen kaikkea valtakunnallisen rantojensuojeluohjelman alue, olisi perusteltua hankkia valtiolle osaksi Nuuksion kansallispuistoa." Koko Nuuksion Natura 2000 -alue on suunniteltu ja rajattu niistä lähtökohdist- ta, joilla pyritään kansallispuiston lopulliseen laajuuteen. Suojelun toteu- tusmuotoa harkittaessa on nimenomaan lähdetty edellä mainituista seikoista. Luonnonsuojelulain 50 §:n 2 momentissa oleva periaate suoje- lun toteuttamisen sovittamisesta sen tarkoituksen mukaan on näin ollen otettu huomioon.

Syksyllä 1999 neuvoteltiin silloisen tilan Övergård RN:o 3:17 omista- jien, joihin Järvisetkin tuolloin kuuluivat, kanssa ja sovittiin maastokäyn- nistä, joka tehtiin 9.2.2000. Maastokäynnin yhteydessä selvitettiin mah- dollisuutta toteuttaa suojelu osittain yksityisenä suojelualueena (niin sanottu YSA-alue). Maastokäynnin jälkeen järjestettiin 15.3.2000 ympä- ristökeskuksessa neuvottelu, jossa myös Järvisen edustaja oli mukana. Neuvottelun seurauksena syksyllä 2000 alueella tehtiin puuston mittauk- sia tarjouksia varten. Ensimmäinen kirjallinen tarjous silloisesta Över- gårdin tilasta jätettiin 16.1.2001. Tarjous sisälsi Metsähallituksen osto- tarjouksen 528 hehtaarista ja siihen liittyvän ympäristökeskuksen tar- jouksen perustaa lisäksi noin 40 hehtaarin laajuinen YSA-alue talous- keskusten ympärille. Tarjoukset eivät johtaneet tulokseen, ja Övergårdin tilaa koskeva jakotoimitus keskeytti aktiiviset neuvottelut.

Jakotoimituksen, jossa muodostettiin tilat Övergård RN:o 3:27, Wester- skog RN:o 3:28 ja nyt lunastuksen kohteena oleva Järvnäs RN:o 3:29, tultua lainvoimaiseksi neuvottelut käynnistettiin uudelleen. Tilojen Westerskog ja Övergård omistajille sekä Järvisille tilan Järvnäs omista- jina tehtiin 22.3.2004 erilliset, samoin periaattein laaditut ostotarjoukset. Kun tarjouksia ei hyväksytty, ympäristökeskus antoi 21.2.2005 kuulutuk- sen tilojen lunastamisesta ja pyysi tilojen omistajilta lausuntoa. Järviset

antoivat lausuntonsa 22.2.2005. Tämän jälkeen tilojen Westerskog ja Övergård osalta jatkettiin neuvotteluja, jotka johtivat sopimukseen noin 280 hehtaarin suuruisen alueen hankkimisesta valtiolle sekä lisäksi kahden pienialaisen YSA-alueen perustamisesta.

Järvisten kanssa järjestettiin vielä 12.10.2005 neuvottelu, jossa heille aikaisemmin esitettyjä ostotarjouksia tarkistettiin vastaamaan toteutuneen Westerskogin tilan kaupan hintatasoa. Lisäksi tarjottiin Metsähallituksen ja ympäristökeskuksen hallinnassa olevia vastikemaita sekä mahdollisuutta jo aikaisemmin esillä olleen YSA-alueen perustamiseen talouskeskuksen lähiympäristöön. Neuvottelun jälkeen 4.11.2005 Järviset ilmoittivat, etteivät he hyväksy valtion tarjousta, vaan he haluavat merkittävälle osalle alueesta kymmenen vuoden määräaikaisen rauhoitus sopimuksen. Osan alueesta Järviset olisivat olleet valmiita luovuttamaan, mutta huomattavasti korkeammalla hinnalla kuin valtio oli tarjonnut. Ympäristökeskus vastasi tähän vastatarjoukseen heti 4.11.2005, että sitä ei voida valtion puolelta hyväksyä. Samassa yhteydessä uudistettiin vielä kertaalleen aikaisempi, 12.10.2005 esitetty tarjous ja ilmoitettiin sen olevan voimassa 11.11.2005 saakka. Järviset ilmoittivat 11.11.2005, etteivät he hyväksy tarjousta, minkä jälkeen ympäristökeskus lopulta jätti lunastuslupahakemuksen. Valtiolla on siten ollut selvä pyrkimys päästä asiassa vapaaehtoiseen ratkaisuun. Tästä on osoituksena myös se, että viereisten tilojen osalta vapaaehtoisesta ratkaisusta sovittiin maanomistajan ja valtion kesken. Luonnonsuojelulain 52 §:n 3 momentissa säädetty neuvotteluvollisuus on otettu riittävästi huomioon.

Alueen luontoarvoja on kuvattu yksityiskohtaisesti sekä lunastuslupahakemuksessa että ympäristöministeriön päätöksessä. Alueen luonnonarvoista on runsaasti tallennettua tietoa, joka on ollut Järvistenkin saatavilla. Sillä, että niin hakemuksessa kuin ministeriön päätöksessäkin on kuvattu Nuuksion luonnonarvoja lunastettavaa aluetta laajemmalti, on haluttu tuoda esiin se, että lunastettava alue on luonnonarvoiltaan merkittävä paitsi itsessään myös osana laajempaa kansallispuistokokonaisuutta.

Kun alue on tarkoitus liittää osaksi Nuuksion kansallispuistoa, alue on hankittava valtion omistukseen. Tämä ei ole ollut mahdollista käydyistä neuvotteluista huolimatta. Tämän vuoksi alueen suojelu on tarpeen toteuttaa lunastamalla hakemuksen kohteena oleva alue valtion omistukseen.

Järviset ovat ympäristöministeriön lausunnon johdosta antamassaan vastaselityksessä vaatineet muun ohella, että Euroopan yhteisöjen tuomioistuimelta pyydetään ennakkoratkaisua seuraavista kysymyksistä:

1. Onko jäsenvaltio velvollinen panemaan nimenomaisesti täytäntöön luontodirektiivin liitteessä III mainitut valintakriteerit? Jos on, merkitseekö se, ettei noita kriteerejä ole pantu täytäntöön ja ettei niitä ilmeisesti ole sovellettu luontodirektiivin 4 artiklan ja direktiivin liitteen III mukaisessa 1. vaiheessa, myös komission sanottujen artiklan ja liitteen mukaisessa 2. vaiheessa SCI-alueista tekemän päätöksen yhteisöoikeuden vastaisuutta?
2. Jos vastaukset kahteen edellä olevaan kysymykseen ovat myönteisiä, voidaanko SAC-alueiden toteuttamista tarkoittaviin alueiden lunastamiin ryhtyä ennen edellä mainitun liitteen III nimenomaista täytäntöönpanoa kysymyksessä olevassa jäsenvaltiossa, ennen uutta 1. ja 2. vaiheen mukaista valintaprosessia ja ennen uutta komission päätöstä SCI-alueista?
3. Onko jäsenvaltio, riippumatta kysymyksiin 1 ja 2 annetuista vastauksista, velvollinen osoittamaan maanomistajalle jossakin vaiheessa Natura 2000 -alueen valinta- tai toteutusprosessia alueen luontoarvot ja niiden merkityksen eli näytön siitä, millä perusteella alue on liitetty Natura 2000 -verkostoon ja miksi juuri tuon alueen osalta tulee käyttää tiettyä toteutustapaa?
4. Jos vastaus kysymykseen 3 on myönteinen, millaisia selvityksiä luontoarvoista jäsenvaltiolta vaaditaan, jotta lunastus viimekätisenä ja maanomistajan oikeuksiin perustavimmin puuttuvana toimenpiteenä saattaa tulla kysymykseen Natura 2000 -alueiden suojelun toteuttamisessa? Riittääkö alueella mahdollisesti esiintyvien luontotyyppien ja lajien luetteleminen ilman karttoihin ja kirjallisiin arvioihin perustuvaa dokumentaatiota lunastamisen perustaksi?

Lisäksi *Järviset* ovat vaatineet, että korkein hallinto-oikeus velvoittaa ympäristöministeriön ja/tai Uudenmaan ympäristökeskuksen luovuttamaan kaikki hallussaan olevat luonnontieteelliset selvitykset ja arviot, joiden perusteella kysymyksessä oleva alue on lunastuksen kohteena.

Järviset ovat esittäneet muun ohella, että ministeriön käsitys, jonka mukaan Suomen Natura 2000 -verkostoehdotusta koskevien seikkojen tutkiminen ei liity valituksenalaisen päätökseen, on virheellinen. Korkeimman hallinto-oikeuden sanottua verkostoa koskevissa asioissa

omaksumat luontodirektiivin tulkinnat ovat sittemmin osoittautuneet valituksessa väitetyllä tavalla Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisukäytännön vastaisiksi. Ministeriön mukaan luontoarvojen sijaintia ja merkittävyyttä ei tarvitsisi osoittaa edes Natura 2000 -verkoston toteutusvaiheessa. Ellei luontoarvojen sijaintia alueella ja niiden merkitystä vielä nytkään osoiteta, maanomistaja ei ole missään vaiheessa saanut tietoonsa luonnontieteellistä selvitystä, jonka perusteella hän menettää omistusoikeuden maahansa. Lunastettavan alueen Natura 2000 -verkostoon liittämistä koskevien seikkojen selvittäminen on keskeisessä asemassa arvioitaessa, voidaanko alue lunastaa Natura 2000 -alueeksi valinnan perusteella.

Luonnonsuojelulain 50 § sisältää lunastuslain 4 §:ää vastaavan velvoitteen. Luonnonsuojelulain 50 § huomioon ottaen suojeluohjelmaan kuulumisenkaan, saati Natura 2000 -alueeksi valinta, ei itsessään ole peruste alueen lunastamiselle. Luonnonarvojen merkittävyys on osoitettava lunastusluvan hakemisen yhteydessä, mitä tässä tapauksessa ei ole tehty.

Järvisten vaatimus luontoarvojen esittämisestä hylättiin alueen lunastamista koskevassa lunastustoimituksessa ympäristökeskuksen kieltäytyttyä luovuttamasta luontoarvioita Järvisille.

Ympäristökeskus on hakenut lunastuslupaa sillä perusteella, että alue kuuluu Natura 2000 -verkostoon. Aluetta ei ole haettu lunastettavaksi sillä perusteella, että alue kuuluu tai on tarkoitus myöhemmin liittää Nuuksion kansallispuistoon. Lunastusperustetta ei voi muuttaa kesken lunastusprosessin. Koska hakemusta ei ole perusteltu luonnonsuojelulain 10 §:n mukaisin seikoin, se tulee jättää päätösharkinnassa huomiotta. Ympäristöministeriö on vastaavasti perustellut lunastusluvan myöntämistä alueen kuulumisella Natura 2000 -verkostoon. Muut perusteet ja niitä koskevat tiedot tulee jättää vaille oikeudellista merkitystä.

Lunastuksen tosiasiallinen peruste ja tavoite on ollut liittää alue Nuuksion kansallispuistoon, mutta jostakin syystä perusteena on käytetty alueen kuulumista Natura 2000 -verkostoon. Kiinteistön omistajien oikeusturvan kannalta on kestäväntöntä, että lunastuslupahakemuksessa käytetään muuta kuin tosiasiallista lunastusperustetta.

Koska lunastaminen on ilmeisesti perustunut tavoitteeseen liittää alue kansallispuistoon, ympäristöministeriöllä ei ole ollut toimivaltaa asian ratkaisemiseen. Asia olisi tullut luonnonsuojelulain 52 §:n 1 momentin mukaisesti käsitellä valtioneuvostossa.

Lunastusperusteella on myös yhteisöoikeudellinen merkitys. Natura 2000 -alueen perustamiseen voidaan hakea varoja Euroopan unionilta, mutta kansallispuistoa koskevan hankkeen suhteen noin ei voida menetellä.

Ennen alueen lunastamista tulee esittää selvitys siitä, ettei alueen suojeleminen yksityisesti riitä turvaamaan luontoarvoja, joiden vuoksi alue on liitetty Natura 2000 -verkostoon.

Euroopan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ratkaisusta, jolla kanne jätettiin tutkimatta, on valitettu Euroopan yhteisöjen tuomioistuimelle. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ratkaisusta T-150/05-46 on pääteltävissä, että komission Natura-alueeksi valintaa koskevan päätöksen direktiivin mukaisuus voidaan riitauttaa vielä, kun alueiden suojelua toteutetaan ja siitä kiistellään kansallisissa tuomioistuimissa. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on myös muistuttanut, että kansallisilla tuomioistuimilla on velvollisuus pyytää yhteisöjen tuomioistuimelta ennakkoratkaisua, kun asiassa on kysymys yhteisöoikeuden tulkinnasta.

Euroopan yhteisöjen tuomioistuin ei ole antanut yhtään ratkaisua, jossa nimenomaan luontodirektiivin liitteen III mukaisten valintakriteereiden täytäntöönpanoa ja sen laiminlyönnin merkitystä olisi käsitelty. Jos laiminlyönti merkitsee komission SCI-alueista tekemän päätöksen pätemättömyyttä, on laiminlyönnin merkitys myös tässä lunastusta koskevassa asiassa olennainen.

Komissio on ollut haluton puuttumaan selvään täytäntöönpanovajeeseen Suomen lainsäädännössä. Komissio ei ole myöskään katsonut, että sillä olisi ollut velvollisuus valvoa Suomen viranomaisia niiden tehdessä ehdotusta Natura 2000 -verkostoon otettavista alueista. Tämä on johtunut Natura 2000 -verkoston perustamisen viivästymisestä ja komissiolla sen vuoksi olleesta kiireestä.

Tässä lunastusasiassa on jatkettu Natura-alueita valittaessa omaksuttua menettelyä, jonka mukaan maanomistajalle ei ole luovutettu tietoa oman alueensa luontoarvoista ja niiden merkityksestä Natura-alueella tai Natura 2000 -verkoston osana. Tämä johtuu ilmeisesti siitä, ettei tietoa ole, ei ainakaan siinä määrin ja siinä muodossa kuin luontodirektiivissä on edellytetty. Lunastus on perustettu alueella mahdollisesti esiintyvien, luontodirektiivissä mainittujen luontotyyppien ja lajien epämääräiseen luettelemiseen.

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu

Korkein hallinto-oikeus on tutkinut asian.

1. Monica, Tom ja Kim Järvisen vaatimus ennakkoratkaisun pyytämisestä Euroopan yhteisöjen tuomioistuimelta hylätään.
2. Järvisen vaatimus katselmuksen toimittamisesta hylätään.
3. Järvisen vaatimus ympäristöministeriön ja Uudenmaan ympäristökeskuksen tai toisen niistä velvoittamisesta luovuttamaan ne hallussaan olevat luonnontieteelliset selvitykset ja arviot, joiden perusteella kysymyksessä oleva alue on lunastuksen kohteena, hylätään.
4. Järvisen valitus hylätään.

Perustelut

1. Ennakkoratkaisun pyytäminen

Kun otetaan huomioon perusteet, joiden vuoksi ennakkoratkaisun pyytämistä on vaadittu, ja jäljempänä mainitut pääasian ratkaisuperusteet, ennakkoratkaisun pyytäminen asian ratkaisemiseksi ei ole Euroopan yhteisöjen perustamissopimuksen 234 artiklan mukaan tarpeen.

2. Katselmuksen toimittaminen

Kun otetaan huomioon hallintolainkäyttölain 41 § ja asiakirjoista saatava selvitys, katselmuksen toimittaminen ei ole asian selvittämiseksi tarpeen.

3. Asiakirjojen hankkiminen

Kun otetaan huomioon hallintolainkäyttölain 33 §, asian ratkaisuperusteet ja asiakirjoista saatava selvitys, Järvisen mainitsemien asiakirjojen hankkiminen ei ole asian selvittämiseksi tarpeen.

4. Pääasia

Sovellettavat säännökset

Kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain (603/1977; jäljempänä lunastuslaki) 1 §:n mukaan kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksessa on, jollei muussa laissa toisin ole säädetty, noudatettava lunastuslakia.

Lunastuslain 4 §:n 1 momentin mukaan lunastaa saadaan, kun yleinen tarve sitä vaatii. Lunastusta ei kuitenkaan saa panna toimeen, jos lunastuksen tarkoitus voidaan yhtä sopivasti saavuttaa jollain muulla tavalla taikka jos lunastuksesta yksityiselle edulle koituva haitta on suurempi kuin siitä yleiselle edulle saatava hyöty. Pykälän 3 momentin mukaan erityisistä lunastusperusteista on voimassa, mitä erikseen on säädetty.

Lunastuslain 7 §:n 1 momentin mukaan lunastuslupaa haettaessa on esitettävä selvitys, jonka nojalla voidaan arvostella lunastuksen tarpeellisuus tai todeta lunastusoikeuden olemassaolo. Pykälän 2 momentin mukaan hakemukseen on liitettävä asianmukaiset kartat ja piirustukset, selvitys asianomaisista omistajista ja haltijoista sekä heidän osoitteistaan ja tarvittaessa tiedot alueen kaavoitustilanteesta.

Luonnonsuojelulain (1096/1996) 10 §:n 1 momentin mukaan luonnonsuojelualueita ovat kansallispuistot, luonnonpuistot ja muut luonnonsuojelualueet. Pykälän 2 momentin mukaan luonnonsuojelualueen perustamisen yleisenä edellytyksenä on, että: 1) alueella elää tai on uhanalainen, harvinainen tai harvinaistuva eliölaji, eliöyhteisö tai ekosysteemi; 2) alueella on luontodirektiivin liitteessä IV (a) tarkoitettuihin eläinlajeihin kuuluvien yksilöiden lisääntymis- ja levähdyspaikkoja; 3) alueella on erikoinen tai harvinainen luonnonmuodostuma; 4) alue on erityisen luonnonkaunis; 5) alueella on harvinaistuva perinneluontotyyppi; 6) luontotyyppin tai eliölajin suotuisan suojelutason säilyttäminen tai saavuttaminen sitä vaatii; tai 7) alue on muutoin niin edustava, tyypillinen tai arvokas, että sen suojelu voidaan katsoa luonnon monimuotoisuuden tai kauneuden säilyttämisen kannalta tarpeelliseksi.

Luonnonsuojelulain 11 §:n 1 momentin mukaan kansallispuiston perustamisesta ja tarkoituksesta säädetään lailla. Kansallispuisto voidaan perustaa vain valtion omistamalle alueelle. Pykälän 2 momentin mukaan kansallispuiston pinta-alan on oltava vähintään 1 000 hehtaaria. Alueella on oltava merkitystä yleisenä luonnonnähtävyytenä tai muutoin luonnontutemuksen lisäämisen tai yleisen luonnonharrastuksen kannalta.

Luonnonsuojelulain 24 §:n 1 momentin mukaan alueellinen ympäristökeskus voi maanomistajan hakemuksesta tai suostumuksella perustaa 10 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun muun luonnonsuojelualueen 10 §:n 2 momentissa tarkoitetulle alueelle. Harkittaessa alueen perustamista on otettava huomioon myös muut yleiseen etuun liittyvät näkökohdat. Pykälän 2 momentissa säädetään, että päätökseen 1 momentin mukaisen luonnonsuojelualueen perustamisesta on otettava tarpeelliset

määräykset alueen luonnon suojelemisesta ja tarvittaessa sen hoidosta. Päätökseen otettavalla määräyksellä voidaan luonnonsuojelualueella tai sen osalla myös kieltää liikkuminen tai rajoittaa sitä edellyttäen, että alueen eläimistön tai kasvillisuuden säilyminen sitä vaatii. Luonnonsuojelualueen perustamispäätöstä ei saa antaa, elleivät maanomistaja ja alueellinen ympäristökeskus ole sopineet alueen rauhoitusmääräyksistä ja aluetta koskevista korvauksista. Pykälän 3 momentin mukaan alueellinen ympäristökeskus voi ilman maanomistajan hakemusta tai suostumusta perustaa luonnonsuojelualueeksi myös muun yksityisen alueen, jos alue sisältyy valtioneuvoston hyväksymään luonnonsuojeluohjelmaan. Alueen rauhoitusmääräykset eivät saa rajoittaa maankäyttöä enemmälti kuin aluetta koskevasta suojeluohjelmasta johtuu, ellei maanomistaja ole muuhun suostunut. Maanomistajalle ja kunnalle on varattava tilaisuus tulla kuulluiksi ennen päätöksen antamista.

Luonnonsuojelulain 52 §:n 1 momentin mukaan valtioneuvostolla on oikeus luonnonsuojelualueen perustamista varten tai muutoin luonnonsuojelulaissa tarkoitetun suojelun toteuttamiseksi lunastaa kiinteää omaisuutta ja erityisiä oikeuksia siinä järjestyksessä kuin lunastuslaissa säädetään. Pykälän 2 momentin mukaan lunastusluvasta voi kuitenkin pykälän 1 momentin säännöksiä noudattaen päättää ympäristöministeriö, jos kysymys on alueesta, joka sisältyy lainvoimaiseen luonnonsuojeluohjelmaan taikka sisältyy tai lainvoimaisen valtioneuvoston ehdotuksen mukaan kuuluu Natura 2000 -verkostoon luonnonsuojelulain nojalla toteutettavaksi tarkoitettuna kohteena, tai tällaisen alueen käyttöoikeudesta. Sama koskee aluetta, joka rajoiltaan vähäisessä määrin poikkeaa luonnonsuojeluohjelman alueesta tai edellä tarkoitetusta Natura 2000 -verkoston kohteesta, edellyttäen, että luonnonsuojelu tai muu yleinen etu vaatii lunastamista. Pykälän 3 momentin mukaan ennen 1 tai 2 momentissa tarkoitettuun lunastukseen ryhtymistä on, jos se on mahdollista ilman huomattavia vaikeuksia, neuvoteltava asiasta maanomistajan kanssa.

Luonnonsuojelulain 77 §:n 1 momentin 7 kohdan mukaan sanotun lain 24 §:n 3 momentissa ja 52 §:n 2 momentissa luonnonsuojeluohjelmasta säädettyä sovelletaan muun muassa rantojensuojeluohjelmaan.

Ympäristöministeriön toimivalta

Valtaosa lunastettavasta alueesta sisältyy rantojensuojeluohjelman kohteeseen *Espoon järvialue*.

Lunastettava alue sisältyy kohteeseen FI0100040 *Nuukio* luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta annetun neuvoston direktiivin (92/43/ETY; niin sanottu luontodirektiivi) mukaisena yhteisön tärkeänä pitämänä alueena (SCI) ja luonnonvaraisten lintujen suojelusta annetun neuvoston direktiivin (79/409/ETY; niin sanottu lintudirektiivi) mukaisena erityisenä suojelualueena (SPA). Komissio on päätöksellään 13.1.2005 boreaalisen luonnonmaantieteellisen vyöhykkeen osalta hyväksynyt Suomen ehdotuksen SCI-alueiksi. Koska alue kuuluu Natura 2000 -verkostoon luonnonsuojelulain nojalla toteutettavaksi tarkoitettuna kohteena ja koska osa alueesta lisäksi sisältyy rantojensuojeluohjelmaan, lunastusluvasta päättäminen on luonnonsuojelulain 52 §:n 2 momentin mukaisesti kuulunut ympäristöministeriön toimivaltaan.

Menettely

Asiakirjoista ilmenee, että ympäristökeskuksen edustajat ovat lunastusluopakemusta valmisteltaessa käyneet alueella tarkistamassa sen luontoarvot. Asiassa esitetyn perusteella kysymys ei ole ollut hallintolain 39 §:ssä tarkoitettua viranomaisen toimivaltaan kuuluvasta tarkastuksesta, josta olisi tullut ilmoittaa asianosaiselle ja josta olisi tullut tehdä pöytäkirja. Se, että asiaa valmistelleet ympäristökeskuksen virkamiehet ovat epävirallisesti käyneet paikalla, ei tee ympäristöministeriön päätöstä lainvastaiseksi.

Ennen lunastukseen ryhtymistä Järvisen kanssa on neuvoteltu alueen hankkimisesta valtion omistukseen vapaaehtoisin kaupun ja alueiden vaihdoin sekä yksityisen suojelualueen perustamisesta Järvnäsin tilan RN:o 3:29 talouskeskuksen lähiympäristöön. Neuvottelut eivät ole johtaneet tulokseen. Ministeriön päätös ei ole luonnonsuojelulain 52 §:n 3 momentin vastainen.

Lunastusluvan myöntämisedellytykset

Kysymyksessä olevan, tilasta Järvnäs RN:o 3:29 lunastettavan alueen sijainti Nuuksion järviylängöllä on karttatarkastelun perusteella keskeinen. Nuukio on asiakirjoista saatavan selvityksen mukaan eteläisimmän Suomen laajin ja merkittävin metsäluonnon suojelukokonaisuus, ja siellä esiintyy useita uhanalaisia tai harvinaisia lajeja.

Lunastettava alue on pinnanmuodostukseltaan ja luonnonoloiltaan vaihtelevaa. Puusto alueella on suurelta osin iäkästä. Hakkuut eivät ole merkittävästi heikentäneet alueen suojeluarvoja. Lunastettavaan alueeseen kuuluu osia Kattilajärvestä, Orajärvestä, Urjasta ja Vääräjärvestä. Järvet ovat kirkasvetisiä, ja niiden rannat ovat pääosin rakentamattomia. Ympäristöministeriön päätöksessä ja ympäristökeskuksen lupahakemuksessa on täsmennetty lunastettavalla alueella esiintyviä luontotyypppejä ja lajeja.

Uudenmaan maakuntavaltuuston 14.12.2004 hyväksymässä, 15.8.2007 lainvoiman saaneessa Uudenmaan maakuntakaavassa alue on osoitettu luonnonsuojelualueeksi.

Näin ollen luonnonsuojelualueen perustamiselle luonnonsuojelulain 10 §:n 2 momentissa säädetyt yleiset edellytykset täyttyvät lunastettavan alueen osalta.

Jos luonnonsuojelualueelle luonnonsuojelulain 10 §:ssä ja muualla laissa asetetut vaatimukset täyttävä alue voidaan asianmukaisella tavalla muodostaa luonnonsuojelualueeksi ilman sen omistusoikeuden lunastamista valtiolle, alueen omistusoikeuden lunastaminen ei, kun otetaan huomioon myös tässä erityiseen lunastusperusteeseen perustuvassa lunastuslupa-asiassa sovellettava lunastuslain 4 §:n 1 momentin toisesta virkkeestä ilmenevä yleinen lunastusoikeudellinen periaate, ole luonnonsuojelualueen perustamista varten tarpeen. Tällöin luonnonsuojelulain 52 §:n säännös valtion lunastusoikeudesta ei olisi omistusoikeuden lunastamiseksi sovellettavissa.

Kansallispuiston perustaminen on luonnonsuojelulain 11 §:n nojalla mahdollista valtion omistamilla alueilla, jos sanotussa lainkohdassa säädetyt edellytykset täyttyvät. Säännöksen soveltamiseksi yksityisen omistaman alueen omistusoikeuden on siis ensin siirryttävä valtiolle.

Kun otetaan huomioon lunastettavan alueen sijainti Nuuksion järviylängöllä ja alueen rajoittuminen lailla ja asetuksella 118-119/1994 perustettuun Nuuksion kansallispuistoon, alue on ollut tarpeen hankkia valtion omistukseen kansallispuistoon liittämistä varten.

Muussa kuin luonnonsuojelulain 24 §:n 3 momentissa tarkoitetussa tilanteessa luonnonsuojelualueen perustaminen yksityisen omistuksessa olevalle ja sellaisena pysyvälle alueelle ilman omistajan hakemusta tai suostumusta ei lain mukaan ole mahdollista. Luonnonsuojelulain 24 §:n 3 momentin soveltaminen merkitsisi alueen omistajien kannalta omistusoikeuden lunastamista vähäisempää puuttumista yksityiseen oikeuteen.

Kun tarkoituksena on liittää alue osaksi kansallispuistoa, alue on edellä esitetyn mukaisesti hankittava valtion omistukseen, eikä kansallispuiston perustaminen yksityisen omistukseen jäävälle maalle ole lain mukaan mahdollista.

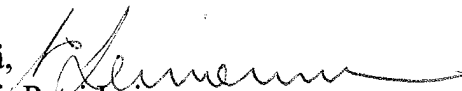
Näin ollen lunastusluvan myöntämiselle luonnonsuojelulain 52 §:n 1 momentissa säädetyt edellytykset täyttyvät lunastettavan alueen osalta.

Lopputulos

Edellä lausutuilla perusteilla ympäristöministeriön päätös ei ole hallintolainkäyttölain 7 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla lainvastainen. Tämän vuoksi valitus on hylättävä.

Tätä kaikki asianomaiset noudattakoot.

Vahvistetaan korkeimman hallinto-oikeuden sinetillä ja esittelijän allekirjoituksella.

Asian esittelijä,
hallintosihteeri Petri Leinonen

Päätöksentekoon ovat osallistuneet hallintoneuvokset Esa Aalto, Marjatta Kaján, Kari Kuusiniemi, Jukka Mattila ja Hannu Ranta.

LIITE

Päätös, josta valitetaan

JAKELU Päätös Monica Järvinen ym., oikeudenkäyntimaksu 204 euroa ✓
Jäljennös Ympäristöministeriö
Uudenmaan ympäristökeskus
Uudenmaan maanmittaustoimisto
Espoon kaupunginhallitus

AA Kari Marttinen
Asianajosto Hammarström
Puhakka Partners Oy
Bulevardi 1A
00100 Helsinki

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ

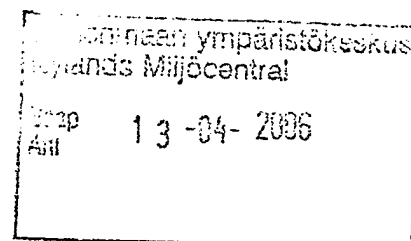
PL 35, 00023 Valtioneuvosto

Puh. vaihde: 09-160 07

PÄÄTÖS

N:o YM5/5734/2006

Annettu Helsingissä 6.4.2006

ASIA Alueen lunastaminen luonnonsuojelutarkoituksiin**HAKIJA** Uudenmaan ympäristökeskus**HAKEMUS**

Uudenmaan ympäristökeskus on 26.1.2006 päivätyllä kirjeellään esittänyt, että ympäristöministeriö antaisi luonnonsuojelulain 52 §:n nojalla luvan hakemuksen karttaliitteeseen merkityn alueen lunastamiseksi valtiolle luonnonsuojelutarkoituksiin. Hakemus koskee noin 278 hehtaarin määräalaa Espoon kaupungin Velskolan kylässä sijaitsevasta tilasta Järvnäs RN:o 3:29.

Hakemuksen mukaan Nuuksion alue (*FIO100040*) kuuluu EU-komission 13.1.2005 hyväksymään Suomen ehdotukseen Natura 2000 –verkostoon liitettävistä alueista. Alue on liitetty verkostoon luontodirektiivin perusteella SCI –alueena. Valtioneuvosto on sittemmin päättänyt, että Nuuksion alue kuuluu Natura 2000 –verkostoon myös lintudirektiivin perusteella SPA –alueena. Vihdin ja Kirkkonummen kunnan sekä Espoon kaupungin alueella sijaitsevan Nuuksion alueen kokonaispinta-ala on 5 643 hehtaaria. Nuuksio on eteläisimmässä Suomessa suurin, tärkein ja yhtenäisin taigaluonnon, erityisesti metsiensuojelualue. Nuuksion alueella esiintyy yhteensä 15 luontodirektiivin liitteen 1 luontotyyppiä. Alueen suojeluperusteena ovat myös luontodirektiivin liitteessä 2 mainituista lajeista liito-orava, saukko ja kirjojokkoperhonen. Nuuksion alueen pesimälinnustoon kuuluu 24 lintudirektiivin liitteen 1 lajia. Lisäksi alueella esiintyy noin 50 Suomessa kansallisesti uhanalaista eläin- ja kasvilajia.

Noin 70 % Nuuksion Natura –alueesta sisältyy nykyisellään Nuuksion kansallispuistoon, jota koskevan hallituksen esityksen perusteluissa (HE 111/1993 vp) todetaan mm. seuraavaa: Kansallispuiston perustamisen jälkeen jää Nuuksion järviylängön maisemallisesti ja luontonsa puolesta arvokkaimpaan ydinosaan luettavien yksityismaiden suojelu edelleen ratkaisematta. Niistä suurin osa, ennen kaikkea valtakunnallisen rantojensuojeluohjelman alue, olisi perusteltua hankkia valtiolle osaksi Nuuksion kansallispuistoa.

Ympäristökeskuksen hakemukseen sisältyy myös lunastettavaksi haettua aluetta koskeva yksityiskohtainen luontokuvaus.

Uudenmaan ympäristökeskus ja Metsähallitus ovat käyneet neuvotteluita alueen omistajien kanssa suojelun toteuttamisesta. Metsähallitus on tehnyt vuonna 2001 ostotarjouksen tilasta Övergård RN:o 3:17, josta Järvnäs RN:o 3:29 on sittemmin erotettu omaksi tilakseen. Ympäristökeskus on sittemmin tehnyt ostotarjouksen edellä mainitusta Järvnäs-tilasta sekä ehdottanut yksityisen suojelualueen perustamista osalle tilaa. Neuvottelut ja tehdyt tarjoukset eivät ole johtaneet tulokseen.

Uudenmaan ympäristökeskus on tehnyt kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain (603/1977) 8 §:n tarkoittamat lunastuksen valmistelutoimenpiteet. Ympäristökeskus on varannut alueen omistajille, käyttöoikeuden haltijoille, Espoon kaupungille sekä Uudenmaan liitolle tilaisuuden lausunnon antamiseen asiasta. Asiasta on lisäksi kuulutettu lunastuslain 9 §:ssä säädetyllä tavalla.

LAUSUNNOT

Järvnäsin tilan omistajat *Monica Järvinen* sekä *Kim ja Tom Järvinen* katsovat lausunnotaan tarkemmin ilmenevin perustein, ettei lunastukselle ole olemassa luonnonsuojelulaissa ja lunastuslaissa esitettyjä perusteita eikä lunastuslupaa siten tule myöntää. Uudenmaan ympäristökeskuksen tulee huolehtia siitä, että mahdollisuudet rauhoittaa alue luonnonsuojelualueeksi muulla tavalla on selvitetty ja lunastuksen rajaukset on luonnontieteellisin perustein asianmukaisesti selvitetty. Kuultaville tulee varata tilaisuus lausua selvityksistä ja mahdollisesti korjatusta lunastushakemuksesta.

Kuultavat katsovat, että mikäli alueen osalta jatketaan lunastusmenettelyä vastoin heidän näkemystään, tulee lunastettava alue rajata lausunnon oheen liitetyn kartan mukaisesti. Rajatulla alueella ei esiinny mitään sellaisia luontoarvoja, joiden takia lunastaminen luonnonsuojelutarkoituksiin olisi mahdollista. Lunastus ja suojelualueen perustaminen on toteutettava siten, että siitä aiheutuu mahdollisimman vähän haittaa yksityiselle maanomistajalle, mikä edellytys ei ilman rajausta täyty.

Espoon kaupunki on lausunnossaan todennut, että Natura 2000 –sisältyvän poikkeuksellisen arvokkaan alueen sisällyttäminen kansallispuistoon tukee osaltaan Nuuksion tulevan virkistyskäytön ja luonnonsuojelun tavoitteiden saavuttamista. Alueen luontoarvojen turvaaminen on yleiselle edulle koituvan hyödyn suhteen verrattavissa pääkaupunkiseudun ja valtakunnan suuriin liikennehankkeisiin, joissa lunastusmenettely on yleinen käytäntö. Kaupungilla ei siten ole huomauttamista vireillä olevaan lunastusasiaan.

Uudenmaan ympäristökeskus on varannut alueen omistajille vielä tilaisuuden antaa lausuntonsa aiemmin annetuista lausunnoista ja vastineesta. Lausunnonantajat katsovat myös tässä lausunnossaan, ettei lunastukselle ole olemassa luonnonsuojelulaissa ja lunastuslaissa esitettyjä perusteita eikä lunastuslupaa tule myöntää. Kanne lunastuslupahakemuksen kohteena olevan tilan kuulumisesta Natura 2000 –verkostoon on käsiteltävänä Euroopan yhteisön ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa ja Natura –perusteen käyttäminen on tässä vaiheessa ennen aikaista. Lisäksi Natura –alueen suojelun tarkoitus voidaan toteuttaa muullakin tavoin, esimerkiksi määräaikaisella suojelulla tai rajaamalla alue pienemmäksi. Lunastettavan alueen suojeluperusteet ja sijainti on jätetty kokonaan selvittämättä ja toteennäyttämättä. Lunastuksen ja suojelun perusteet eivät perustu luonnonsuojelulakiin eivätkä luontodirektiiviin. Edelleen lausunnonantajat ovat viitanneet asiasta aiemmin antamaansa lausuntoon.

YMPÄRISTÖMINISTERIÖN PÄÄTÖS

Ympäristöministeriö antaa luvan lunastaa valtiolle luonnonsuojelutarkoituksiin tämän päätöksen liitteenä olevaan karttaan punaisella viivalla merkityn, pinta-alaltaan noin 278 hehtaarin suuruisen määrälän Espoon kaupungin Velskolan kylässä sijaitsevasta tilasta Järvnäs RN:o 3:29.

Perustelut

Lunastettava alue kuuluu kokonaisuudessaan valtioneuvoston 20.8.1998 hyväksymään Natura 2000 –verkoston Suomen ehdotukseen (*kohde: FI0100040 Nuuksio*). Valtioneuvoston päätöksen mukaan alueen suojelun toteuttamistapa on luonnonsuojelulaki. Euroopan komissio on päätöksellään 13.1.2005 hyväksynyt Suomen ehdotuksen boreaalisen vyöhykkeen luonnonmaantieteellisellä alueella olevista yhteisön tärkeinä pitämistä alueista (SCI –alueista), joihin muun ohella Nuuksion Natura 2000 -alue sisältyy. Natura 2000-verkostoon sisällytetyillä alueilla on toteutettava suojelutavoitteita vastaava suojelu mahdollisimman nopeasti ja viimeistään kuudessa vuodessa siitä, kun komissio tai neuvosto on hyväksynyt alueen yhteisön tärkeänä pitämäksi alueeksi.

Valtaosa lunastettavasta alueesta sisältyy myös valtakunnallisen rantojensuojeluohjelman kohteeseen 4: *Espoon järviolue*, josta valtioneuvosto on tehnyt periaatepäätöksen 20.12.1990. Lisäksi alueet on kokonaisuudessaan osoitettu luonnonsuojelualueiksi Uudenmaan maakuntavaltuuston 14.12.2004 hyväksymässä Uudenmaan maakunta-kaavassa.

Nuuksion alue muodostaa eteläisimmän Suomen laajimman ja merkittävimmän metsäluonnon suojelukokonaisuuden. Sen rajauksia on selvitetty maakuntakaavoituksen, kuntien yleiskaavoituksen sekä Natura 2000 –verkoston valmistelun yhteydessä. Suojeltavaksi tarkoitettun Nuuksion alueen kokonaispinta-ala on noin 5 640 hehtaaria. Valtaosa tästä sisältyy olemassa olevan Nuuksion kansallispuiston alueisiin. Jotta Nuuksion kansallispuisto lopullisessa laajuudessaan muodostaisi sekä suojelun kannalta että myös toiminnallisesti riittävän laajan ja yhtenäisen kokonaisuuden, on suojelu muidenkin alueiden osalta tarpeen pääsääntöisesti toteuttaa hankkimalla alueet valtion omistukseen ja liittää ne kansallispuistoon.

Lunastettava alue on merkittävä osa sitä suojelukokonaisuutta, jolla Nuuksion kansallispuiston lopullinen laajuus voidaan saavuttaa. Olemassa oleva kansallispuisto ympäröi käytännössä aluetta. Entisen tilan Övergård RN:o 3:17 alueesta, josta lunastuksen kohteena oleva tila on lohkottu, on jo hankittu noin 270 hehtaaria vapaaehtoisella kaupalla valtiolle.

Lunastuksen kohteena oleva alue sijaitsee Nuuksion järviylängön ydinalueella. Siihen kuuluu osia neljästä alueen keskeisestä järvestä. Ne ovat kirkasvetisiä ja rannoiltaan pääosin rakentamattomia. Alue on pinnanmuodostukseltaan ja luonnonoloiltaan vaihtelevaa. Kallioiden rikkomat kuivahkon ja kuivan kankaan männiköt ovat metsäkuvasa vallitsevia. Kallioiden välissä on reheviä korpjuotteja. Metsien puusto on suu-relta osin iäkästä, paikoin yli sata vuotta vanhaa. Alueella on tehty hakkuita, mutta niillä ei kuitenkaan ole merkittävästi heikennetty alueen suojeluarvoja. Hakkuut ovat muuttaneet metsäkuva eniten Vääräjärven, Urjan ja Kattilajärven välisellä kannaksella, joka tästä huolimatta on olennainen osa järviyläntä ja tärkeä alueen yhtenäisyyden kannalta.

Natura 2000 -verkostoon liittyen lunastettavalla alueella esiintyy seuraavia luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasvillisuuden suojelusta annetun neuvoston direktiivin (92/43/ETY), ns. luontodirektiivin liitteen I mukaisia suojeltavia luontotyyppie: *karut kirkasvetiset järvet (3110)*, *vaihtelutissuot ja rantasuot (7140)*, *kasvipeitteiset silikaattikalliot (8220)*, *boreaaliset luonnonmetsät* (9010)* sekä *puustoiset suot* (91D0)*. Alue on myös luontodirektiivin liitteen II lajin, liito-oravan elinpiiriä.

Valtioneuvosto on 2.6.2005 tehnyt päätöksen Nuuksion alueen ilmoittamisesta Euroopan komissiolle myös luonnonvaraisten lintujen suojelusta annetun neuvoston direktiivin (709/409/ETY), ns. lintudirektiivin mukaiseksi erityissuojelualueeksi, SPA –alueeksi. Kansallispuistolla ja siihen liitettäviksi tarkoitetuilla alueilla on erityistä merkitystä varsinkin metsissä elävien lintulajien, kuten metsäkanalintujen sekä useiden pöllö- ja tikkalajien suojelun kannalta. Lunastuksen kohteena olevalla alueella tavataan säännöllisesti lintudirektiivin liitteen I mukaisista lajeista muun muassa metso, pyy, palokärki ja kehrääjä.

Lunastettavan alueen suojelemisesta on ennen lunastukseen ryhtymistä neuvoteltu maanomistajien kanssa siten kuin luonnonsuojelulain 52 §:n 3 momentissa on edellytetty. Kun alue on tarkoitettu osaksi Nuuksion kansallispuistoa, se edellyttää alueen hankkimista valtion omistukseen. Tämä ei ole ollut mahdollista käydyistä neuvotteluista huolimatta. Tästä johtuen alueen suojeleminen on tarpeen toteuttaa lunastamalla hakemuksen kohteena oleva alue valtion omistukseen liitettäväksi osaksi Nuuksion kansallispuistoa.

Lunastettava alue täyttää luonnonsuojelulain 10 §:n 2 momentin yleiset edellytykset luonnonsuojelualueen perustamiseksi. Alueista maksettavista korvauksista samoin kuin niihin kohdistuvista erityisistä oikeuksista päätetään lunastustoimituksessa. Lunastusluvan hakemiseen liittyvät valmistelevat toimenpiteet on suoritettu siten kuin lunastuslaissa säädetään.

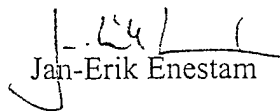
Lunastettava alue sisältyy Euroopan yhteisön komission hyväksymään Natura 2000 –verkkoon. Asian vireilläolo Euroopan yhteisöjen tuomioistuimessa ei muodosta oikeudellista estettä päätöksen kansalliselle toimeenpanolle eikä liioin lunastuksen edellytysten arvioinnille luonnonsuojelualueen perustamisen kannalta.

Jäljennös tästä päätöksestä ja lunastuskirjoista lähetetään lunastuksen toimeenpanoa varten Uudenmaan maanmittaustoimistolle.

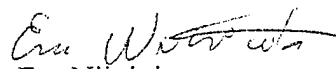
SOVELLETUT OIKEUSOHJEET

Luonnonsuojelulaki (1096/1996) 52 §:n 2 momentti (muut. 553/2004) ja 77 §:n 1 momentti.

Ympäristöministeri

Jan-Erik Enestam

Tarkastaja

Esa Niinivirta

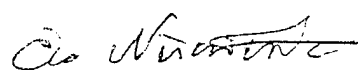
LIITTEET kartta lunastettavasta alueesta (liite 1)
valitusosoitus (liite 2)

- Lunastettava alue
- Nuuksion kansallipuiston alue
- Natura-alue
- Rantojensuojeluohjelma
- Kiinteistörajat

Tämä kartta liittyy ympäristöministeriön päätökseen
N:o YM5/5734/2006 6.4.2006

Tarkastaja

Esa Niinivirta

Mittakaava 1:20000

0 500 1000 1500 2000 Metriä

VALITUSOSOITUS

Valitusviranomainen

Tähän päätökseen tyytymätön saa hakea siihen muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta kirjallisella valituksella. Valituskirjelmä osoitetaan valitusviranomaiselle ja se on toimitettava valitusajassa korkeimman hallinto-oikeuden kirjaamoon.

Valitusaika

Valitus on tehtävä 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Valitusaikaa laskettaessa tiedoksisaanti-päivää ei oteta lukuun. Jos valitusajan viimeinen päivä on pyhäpäivä, lauantai, itsenäisyyspäivä, vapunpäivä, jouluaatto tai juhannusaatto, valitusaika jatkuu vielä seuraavana arkipäivänä.

Tiedoksisaantipäivän osoittaa tiedoksianto- tai saantitodistus. Milloin on kysymyksessä sijaistiedoksianto, päätös katsotaan saadun tiedoksi, ellei muuta näytetä, kolmantena päivänä tiedoksianto- tai saantitodistuksen osoittamasta päivästä. Virkakirjeen katsotaan tulleen viranomaisen tietoon saapumispäivänään.

Valituksen sisältö

Valituskirjelmässä on ilmoitettava

- valittajan nimi ja kotikunta
- päätös, johon haetaan muutosta, miltä kohdin päätökseen haetaan muutosta, mitä muutoksia siihen vaaditaan tehtäväksi ja millä perusteilla muutosta vaaditaan
- postiosoite ja puhelinnumero, joihin asiaa koskevat ilmoitukset valittajalle voidaan toimittaa.

Jos valittajan puhevaltaa käyttää hänen laillinen edustajansa tai asiamiehensä tai jos valituksen laatijana on joku muu henkilö, valituskirjelmässä on ilmoitettava myös tämän nimi ja kotikunta.

Valittajan, laillisen edustajan tai asiamiehen on allekirjoitettava valituskirjelmä.

Valituksen liitteet

Valituskirjaan on liitettävä

- päätös, johon muutosta haetaan, alkuperäisenä tai jäljennöksenä
- todistus siitä, minä päivänä päätös on annettu tiedoksi, tai muu selvitys valitusajan alkamisajankohdasta
- asiamiehen valtakirja, mikäli asiamiehenä ei ole asianajaja tai julkinen oikeusavustaja
- muut asiakirjat, joihin valittaja vetoaa vaatimuksensa tueksi, jollei niitä ole jo aikaisemmin toimitettu viranomaiselle.

Valituskirjelmän toimittaminen perille

Valituskirjelmän voi viedä valittaja itse tai hänen valtuuttamansa asiamies. Sen voi omalla vastuullaan lähettää myös postitse tai toimittaa lähetin välityksellä taikka sähköpostilla. Postiin valituskirjelmä on jätettävä niin ajoissa, että se ehtii perille valitusajan viimeisenä päivänä ennen aukioloajan päättymistä. Korkeimman hallinto-oikeuden kirjaamon aukioloaika on kello 8.00 - 16.15.

Valittajalta peritään korkeimmassa hallinto-oikeudessa oikeudenkäyntimaksu 204 euroa (1282/2005). Tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista annetussa laissa (701/1993) on erikseen säädetty eräistä tapauksista, joissa maksua ei peritä.

Korkeimman hallinto-oikeuden
postiosoite PL 180, 00131 Helsinki
käyntiosoite Unioninkatu 16, 00130 Helsinki
puhelinvaihe 010 36 40200
telekopio 010 36 40382
sähköpostiosoite korkein.hallinto-oikeus@om.fi